

วประวัติพระคังเซ็งฮุย* ในคัมภีร์เกาเซ็งจ้วน**
แปล (1): การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ
ของพระคังเซ็งฮุย ในรัชสมัยพระเจ้าซุนกวน
ยุคสามก๊ก

เมธี พิทักษ์ธีระธรรม***

ปิยาภรณ์ ว่องวรางกูร****

พรพิมล ศรีหมอก*****

บทคัดย่อ

คัมภีร์ เกาเซ็งจ้วน หรือเรียกว่า บันทึกชีวประวัติพระผู้มีคุณูปการอันสูงส่งต่อพระพุทธศาสนาจีน ระบุว่าโดยพระสมณะฮุยเจี้ยว (慧皎, Huijiǎo) ในราวปีคริสต์ศักราชที่ 530 ถือเป็นคัมภีร์สำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจีนในช่วงปีคริสต์ศักราชที่ 67-519 ในคัมภีร์ได้รวบรวมชีวประวัติ

* พระคังเซ็งฮุย (康僧會, Kāng Sēnghui)

** คัมภีร์เกาเซ็งจ้วน (高僧傳, Gāosēng zhuàn)

*** หัวหน้าศูนย์พุทธธรรมศึกษา Email: ptakteeradham@gmail.com

**** ผู้ช่วยวิจัย ศูนย์พุทธธรรมศึกษา

***** ผู้ช่วยวิจัย ศูนย์พุทธธรรมศึกษา

วันที่รับบทความ 1 เมษายน 2562 วันที่แก้ไขบทความ 26 กันยายน 2562

วันที่ตอบบทความ 12 ตุลาคม 2563

พระสมณะที่เป็นหลักนับได้ 257 รูป และยังแทรกชีวประวัติพระและอุบาสกเสริมเข้ามากว่า 200 รูป/ท่าน ทั้งหมดจัดแบ่งไว้เป็น 10 หมวด หมวดที่พระสมณะอยู่เจียวให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือหมวดแรก เป็นหมวดที่เกี่ยวกับพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร โดยรวบรวมชีวประวัติพระสมณะทั้งหมด 35 รูป ผู้เขียนได้ทำการศึกษาพระรูปหนึ่งในหมวดนี้คือ พระคังเชิงฮู่ยี่ ซึ่งมีชีวิตอยู่ในยุคสามก๊ก ชิวประวัติของท่านคังเชิงฮู่ยี่นั้น มีบันทึกไว้อยู่ 2 ช่วงคือ ช่วงชีวิตในสมัยพระเจ้าซุนกวน และช่วงชีวิตในสมัยพระเจ้าซุนโฮ

บทความนี้ ผู้เขียนจะมุ่งเน้นไปในช่วงชีวิตในสมัยพระเจ้าซุนกวน โดยแปลและศึกษาชีวประวัติพระคังเชิงฮู่ยี่ในรัชสมัยของพระเจ้าซุนกวน จากการแปลและศึกษาชีวประวัติของท่านพบว่า ก่อนที่จะเริ่มงานแปลพระคัมภีร์และเผยแผ่พระพุทธธรรมนั้น พระคังเชิงฮู่ยี่เป็นพระสมณะที่มีความมุ่งมั่นอย่างมากที่ต้องการปักหลักสร้างวัดในพระพุทธศาสนาวัดแรก ณ เมืองเจี้ยนเย่ (建業, Jiànyè) โดยทุ่มเทชีวิตไปกับการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุให้ปรากฏ เพื่อให้ได้รับอนุมัติในการสร้างวัด สถูป และการเผยแผ่พระพุทธธรรมจากพระเจ้าซุนกวนอย่างเป็นทางการ

คำสำคัญ: คังเชิงฮู่ยี่ เกาเชิงจ้วน ซุนกวน

The Thai Translation of Biography of Kāng Sēnghuì*
in Gāosēng zhuàn** (1):
Invoking on the Relics of Buddha in the Time of
Sūn Quán During the Three Kingdoms Period

Maythee Pitakteeradham***

Piyaphon Wongwarangkool****

Phonpimol Srimork*****

Abstract

The *Gāosēng zhuàn*, or *Lives of Eminent Monks*, written around 530 A.D. by the monk Huijiǎo (慧皎), is one of the most important works dealing with the history of Chinese Buddhism from 67-519 A.D. The scripture contains 257 biographies of prominent monks as well as more than 200 biographies of subordinate monks and upāsakas. These biographies are divided into ten categories, the first of which – the one that contains 35 biographies of great contributors to translating the *Sutra* – Huijiǎo placed great emphasis on. The

* 康僧會

** 高僧傳

*** Head of Center for Buddhadharma Studies

Email: ptakteeradham@gmail.com

**** Research Assistant, Center for Buddhadharma Studies

***** Research Assistant, Center for Buddhadharma Studies

Received April 1, 2019, Revised September 26, 2019,

Accepted October 12, 2020

authors attempt to study one of the figures in this category, i.e. Kāng Sēnghui, who lived in the Three Kingdoms period. Kāng Sēnghui's biography was detailed in the periods of two different rulers: during the reign of Sūn Quàn, and during the reign of Sūn Hào

In this paper, the authors focus on the study and translation of Kāng Sēnghui's biography during the reign of Sūn Quàn. The study found that before Kāng Sēnghui began translating the scripture to diffuse the Buddha's teachings, he was determined to found the first Buddhist temple in Jiànyè (建業), and devoted his life to invoking the Buddha's relics to gain official ermission from Sūn Quàn to construct the temple, stupa, and to propagate the Buddhist teachings.

Keywords : Kāng Sēnghui, Gāosēng zhuàn, Sūn Quàn

1. บทนำ

พระคังเซ็งฮุยเป็นหนึ่งในพระสมณะที่ได้รับการบันทึกในคัมภีร์ **เกาเซ็งจ้วน**¹ คุณูปการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งด้านปริยัติ ปฏิบัติ รวมไปถึงการสร้างวัดพุทธ เพื่อปกหลักเผยแผ่พระพุทธธรรมโดยการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ถือว่าเป็นคุณูปการที่โดดเด่นที่สุดในหมู่พระสมณะในยุคสามก๊ก ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ระคนกับความน่าแปลกใจที่ในยุคสามก๊กนั้นมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ไม่ค่อยพบเห็นเนื้อหาเหล่านี้ปรากฏในบทความวิชาการหรือตำราภาษาไทย เพราะหากกล่าวถึงสามก๊ก มักจะพบแต่เรื่องราวในด้านการศึกษสงครามมากกว่าในด้านศาสนา

แม้ในปัจจุบันก็ยังไม่มีบทแปลภาษาไทยของชีวประวัติพระรูปนี้ ดังนั้นผู้เขียนจึงเล็งเห็นว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะนำเสนอบทแปลชีวประวัติของพระคังเซ็งฮุยในคัมภีร์ **เกาเซ็งจ้วน** โดยแบ่งตามเนื้อหาได้ดังนี้ ชาติกำเนิด การบรรพชาอุปสมบท ชิวประวัติอุบาสกจื่อเซียน การจาริกเผยแผ่ธรรมที่เมืองของพระเจ้าซุนกวน การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ ช่วงชีวิตในยุคพระเจ้าซุนโฮ ผลงานแปลพระคัมภีร์ มรณภาพ ปกิณกะ และข้อกังขาเรื่องใครเป็นผู้สั่งทูลทำลายพระบรมสารีริกธาตุ

เนื่องจากเนื้อหามีความยาวพอสมควร จึงแบ่งตีพิมพ์เป็น 2 ตอน บทความนี้เป็นตอนแรก ในที่นี้ได้สรุป ชิวประวัติอุบาสกจื่อเซียน ไว้พอเป็นสังเขปในหัวข้อที่ 3) ซึ่งเป็นเรื่องภาพรวมของพระพุทธศาสนาในยุคสามก๊ก เรื่องชาติกำเนิดและการบรรพชาอุปสมบท ได้กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 4) ชิวประวัติของพระคังเซ็งฮุย ส่วนการจาริกเผยแผ่ธรรมที่เมืองของพระเจ้าซุนกวนและการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ อยู่ในบทแปลชีวประวัติพระคังเซ็งฮุยแห่งวัดเจ็ยนชู ตอนการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระคังเซ็งฮุยในรัชสมัยพระเจ้าซุนกวน ซึ่งอยู่ใน

¹ การอ่านภาษาจีนใช้ระบบพินอินและทับศัพท์เป็นภาษาไทยตามเกณฑ์การถอดเสียงเป็นภาษาไทยของราชบัณฑิตยสถาน แต่ตัวบุคคลหรือชื่อสถานที่ในสามก๊กจะใช้ชื่อเรียกตามที่ใช้ในหนังสือสามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) (เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ผู้แปล, 2559)

ส่วนสุดท้ายของบทความนี้ ส่วนที่เหลือคือ ช่วงชีวิตในยุคพระเจ้าซุนโฮ ผลงานแปลพระคัมภีร์ มรณภาพ ปกิณกะ และข้อกังขาเรื่องใครเป็นผู้สั่งทูลทำลายพระบรมสารีริกธาตุ จะนำเสนอในบทความถัดไป

วัตถุประสงค์ของผู้เขียนนอกจากจะมุ่งหวังด้านวิชาการแล้ว ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน ก็ปรารถนาว่า ชีวิตประวัติของพระสมณะคังเชิงฮู่ยู่จะสร้างกำลังใจให้ไม่มากนักน้อยแต่พระสมณะผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธธรรมทั้งหลาย

2. โครงสร้างของคัมภีร์เกาเชิงจ้วนและหมวดพระผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร

คัมภีร์ เกาเชิงจ้วน (高僧傳, Gāosēng zhuàn) เป็นคัมภีร์หนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาโดยภาพรวม ไม่ใช่มีประโยชน์เฉพาะผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีนเท่านั้น พระสมณะฮู่เจี้ยว (慧皎, Huijiǎo) ผู้รจนาได้รวบรวมชีวประวัติพระสมณะที่สร้างคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในประเทศจีน เริ่มตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศจีนเป็นครั้งแรก เมื่อปีหย่งผิง (永平, Yǒngpíng) ที่ 10 แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (คริสต์ศักราช 67) โดยพระสมณะต่างดินแดน คือ ท่านกาศยปะ-มาตังคะ จนถึงปีเทียนเจียน (天監, Tiānjiān) ที่ 18 แห่งราชวงศ์เหลียง (คริสต์ศักราช 519)

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของคัมภีร์ เกาเชิงจ้วน พบว่า ชีวประวัติพระสมณะรูปสำคัญที่ได้รับการบันทึกมี 257 รูป และยังมีชีวประวัติที่เสริมเพิ่มเติมเข้ามารวมทั้งพระและอุบาสกกว่า 200 รูป/ท่าน โดยจัดแบ่งตามความสามารถไว้ 10 หมวด เรียงลำดับได้ดังนี้

1. หมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร
2. หมวดพระสมณะผู้มีความแตกฉานในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
3. หมวดพระสมณะผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์
4. หมวดพระสมณะผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านการเจริญภาวนา
5. หมวดพระสมณะผู้ทรงพระวินัย

6. หมวดพระสมณะผู้อุทิศชีวิตให้พระพุทธศาสนาโดยใช้ร่างกายสร้างคุณความดี เช่น การใช้ตัวเองเป็นประทีปถวายบูชาแด่พระพุทธองค์
7. หมวดพระสมณะผู้มีมินตร์
8. หมวดพระสมณะผู้มากความสามารถในการบริหารจัดการวัด
9. หมวดพระสมณะผู้มีความชำนาญด้านเครื่องดนตรี
10. หมวดพระสมณะผู้มีความสามารถในด้านการศึกษา

ในบรรดา 10 หมวดข้างต้น ท่านอยู่เจียวให้ความสำคัญกับหมวดแรกมากที่สุด กล่าวคือ หมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร โดยมีบันทึกไว้ดังนี้

กระแสนแห่งพุทธธรรมได้ไหลบ่าเข้าสู่ดินแดนตะวันออก (ประเทศจีน) ซึ่งแผ่คลุมไปด้วยผลงานที่สร้างคุณูปการ [ต่อพระพุทธศาสนาจีนของนัก] แปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งหลาย บ้างก็เดินทางข้ามท้องทะเลทรายซึ่งเต็มไปด้วยภัยอันตราย บ้างก็ท้องทะเลท่าฝาคลิ้นพายู [กว่าจะเดินทางจาริกมาสู่แผ่นดินเรา] ท่านทั้งหลายเหล่านั้น [ทุ่มทำหน้าที่อย่าง] ไม่คิดคำนึงถึงชีวิต เพื่อแผ้วถางเส้นทาง [แห่งการประกาศพระศาสนา] โดยมอบทั้งชีวิต อุทิศแต่การเผยแผ่พุทธธรรมการบังเกิดขึ้น [ของพระพุทธศาสนาใน] แผ่นดินจีนมีปฐมบทได้ก็เพราะความช่วยเหลือ [ของท่านทั้งหลายเหล่านั้น] ดังนั้นจึงนับเป็นคุณงามความดีที่ควรค่าแก่การยกย่องเทิดทูน ด้วยเหตุนี้ [อาตมาภาพขอแสดงความคารวะแด่ท่านทั้งหลายเหล่านั้นในคัมภีร์ที่ได้ประพันธ์ขึ้นนี้] จึงจัดลำดับ [เชิดชูยกย่องเกียรติ ‘พระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร’] ไว้เป็นลำดับแรก [ในฐานะเป็นมงกุฎเพชรยอดเศียรเหนือ

พระสมณะในหมวดอื่นทั้งหลาย]²

จากข้างต้น หมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร มีจำนวนชีวประวัติของพระสมณะที่เป็นหลักทั้งสิ้น 35 รูป ยังไม่นับรวมชีวประวัติของพระและอุบาสกที่ถูกบันทึกเสริมเข้ามาอีกจำนวนหนึ่ง ในที่นี้จะนำเสนอรายชื่อพระสมณะและอุบาสกของหมวดดังกล่าวทั้งหมดพร้อมรายละเอียดของพระสมณะบางรูปโดยสังเขปดังนี้

รายชื่อพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร

1. พระกาศยปะ-มาตังคะ (攝摩騰, 迦葉摩騰) เป็นชาวอินเดียโดยกำเนิด ภูมิลำเนาอยู่ที่ภาคกลางของอินเดียโบราณ³ มีรูปและจริยาวัตรที่งดงาม แดกฉานพระสูตรทั้งพระพุทธรศาสนาฝ่ายหินยานและมหายาน มีบางตำนานกล่าวว่า ได้แปลคัมภีร์ 42 บท เก็บรักษาไว้ที่วัดม้าขาว แต่ท่านอยู่เฉยๆ เห็นว่า พระสมณะธรรมรัตนะแปลคัมภีร์ 42 บท

2. พระธรรมรัตนะ (竺法蘭)⁴ ก็เป็นชาวอินเดียภาคกลางเช่นเดียวกัน

² 然法流東土。蓋由傳譯之勳。或踰越沙險。或泛漾洪波。皆忘形殉道。委命弘法。震旦開明一焉是賴。茲德可崇。故列之篇首 (พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 418c26-419a3).

³ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 1

⁴ มีชื่อเรียกอื่นอีกเช่น โคภรณะ (หรือ โคภรนะ) ธรรมรักษะ ธรรมอรัญญะ (หรือเขียนว่า โคภรณ์ โคภรณ์ ธรรมรักษ์) ดูรายละเอียดที่ Kumar (2005, p. 37) บทความไทยเกี่ยวกับพระพุทธรศาสนาจีนก็จะใช้ชื่อเรียกข้างต้นแตกต่างกันไป อาทิ ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (8 กุมภาพันธ์ 2562) ใช้ชื่อเรียกว่า ธรรมรัตนะ วัดโพธิ์แมนคุณาราม (ม.ป.ป.) ใช้ชื่อเรียกว่า ธรรมรักษ์ ส่วนผาสุข อินทรารูธ (2543, หน้า 179) กล่าวว่า "ภิกษุรูปหนึ่งชื่อ โคภรณ์ หรือ ภารณ" และเพ็ชรี สุมิตร (2545, หน้า 474) ใช้ชื่อเรียกว่า ธรรมपालะ ซึ่งแตกต่างจากชื่อเรียกข้างต้นทั้งหมด หรือบางแห่งเรียกแบบผสมว่า ธรรมรัตน์ โคภรณ์ ก็มีปรากฏอยู่

ตัวท่านทรงจำ ท่องสวดพระสูตรและศาสตร์ (ศาสตร์ หมายถึง คัมภีร์ประเภท อรรถาธิบาย อาทิ พระอภิธรรม คัมภีร์อธิบายพระสูตร เป็นต้น) ได้กว่าหมื่นวรรค มีฐานะเป็นอาจารย์ของบัณฑิตทั้งหลายแห่งอินเดียประเทศ ท่านอยู่เยี่ยวมีความ เห็นว่า พระสมณะธรรมรัตนารูปนี้ เป็นผู้แปลคัมภีร์ 42 บท

3. พระอันชื่อเกา (安世高) เป็นรัชทายาทแห่งปาร์เซีย แต่ได้สละตำแหน่ง กษัตริย์ยกให้กับพระปิตุลา แล้วจึงออกผนวชเป็นพระสมณะ มีความเชี่ยวชาญทั้ง พระสูตรและพระอภิธรรม รวมทั้งเรื่องการเจริญภาวนา ดังนั้นจึงได้แปลคัมภีร์เป็น จำนวนมาก อาทิ อานาปานสติ โยคจารภูมิ

4. พระโลกเกษม (支樓迦讖) ในชีวิตประวัติท่านโลกเกษม มีชีวิตประวัติ ทั้งพระและอุบาสกท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชีวิตประวัติท่านจูฝิวฉิว (竺佛朔) ชีวิตประวัติอุบาสกอันเสวียน (安玄) ชีวิตประวัติท่านเหยียนฝัวเถียว (嚴佛調) ชีวิตประวัติท่านจื่อเหี้ยว (支曜) ชีวิตประวัติท่านคังจวี (康巨) และชีวิตประวัติท่าน คังเม็งเสียง (康孟詳)

5. พระธรรมกาล (曇柯迦羅) ในชีวิตประวัติท่านธรรมกาล มีชีวิตประวัติ พระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชีวิตประวัติท่านสังฆวรมัน (康僧鎧) ชีวิตประวัติ ท่านธรรมสัตย์ (曇帝) และชีวิตประวัติท่านปั๋วเหยียน (帛延) (ดูรายละเอียดจาก ตารางในหัวข้อที่ 3 ประกอบ)

6. พระคังเซียงฮู่ย่ (康僧會, สังฆปาละ) (ดูรายละเอียดในบทแปลของ บทความนี้)

7. พระวิฆนะ (維祇難) เป็นชาวอินเดีย โดยร่วมกับพระสมณะชาว อินเดียจูลิวี่เหยียน (竺律炎หรือบางแห่งเรียกว่า จูเจียงเหยียน 竺將炎) และ อุบาสกจื่อเซียนทำงานแปลคณาธรรมบท⁵ ในชีวิตประวัติพระสมณะวิฆนะ มีชีวิตประวัติท่านอื่นแทรกเสริมในตอนที่ทำกรแปลคัมภีร์คณาธรรมบทแต่อยู่ คนละสมัย ได้แก่ ชีวิตประวัติท่านฝ่าลี่ (法立) อยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าจักรพรรดิฉินฮั่น

⁵ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 2

ราชวงศ์จิ้นตะวันตก (290-307) และชีวประวัติท่านฝ่าจวี (法巨) อยู่ในรัชสมัยของพระเจ้าจักรพรรดิฉินฮั่น ราชวงศ์จิ้นตะวันตก

8. พระธรรมรักษ์ (竺曇摩羅刹) ในชีวประวัติท่านธรรมรักษ์ มีชีวประวัติอุบาสกท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านเน่เฉิงยเหวี่ยน (聶承遠) และชีวประวัติท่านเน่ต้าเจิน (聶道眞)

9. พระป้วยเหวี่ยน (帛遠) ในชีวประวัติท่านป้วยเหวี่ยน มีชีวประวัติท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านปัวฝ่าจ้ว (帛法祚) และชีวประวัติท่านเว่ยซือตู้ (衛士度)

10. พระศรีมิตร (帛尸梨密多羅)

11. พระสังฆฤติ หรืออาจเรียกว่า สังฆภัทร (僧伽跋澄) ในชีวประวัติท่านสังฆฤติ มีชีวประวัติพระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านพุทธรักษ์ (佛圖羅刹)

12. พระธรรมนันทิน หรืออาจเรียกว่า ธรรมนันทะ (曇摩難提) ในชีวประวัติท่านธรรมนันทิน มีชีวประวัติท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านเจ้าเจิ้ง (趙正)

13. พระสังฆเทวะ (僧伽提婆) ในชีวประวัติท่านสังฆเทวะ มีชีวประวัติพระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านสังฆรักษ์ (僧伽羅叉)

14. พระจู้ฝัวเนี่ยน (竺佛念)

15. พระธรรมยศ (曇摩耶舍) ในชีวประวัติท่านธรรมยศ มีชีวประวัติท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านจู้ฝัวตู้ (竺法度)

16. พระกุมารชีวะ (鳩摩羅什)

17. พระปุลญตาระ (弗若多羅)

18. พระธรรมรุจิ (曇摩流支)

19. พระวิมลากษะ (卑摩羅叉)

20. พระพุทธยศ (佛陀耶舍)

21. พระพุทธภัทร (佛馱跋陀羅)

22. พระธรรมเกษม (曇無讖) ในชีวประวัติท่านธรรมเกษม มีชีวประวัติท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านอันหยางโหว (安陽侯) ชิวประวัติท่านเต้าฝู่ (道普) ชิวประวัติท่านฝ่าเซิง (法盛) ชิวประวัติท่านจู้ฝ่าเหวย (竺法維) และชีวประวัติท่านซือเซิงเปียว (釋僧表)

23. พระฝ่าเสียน (釋法顯) เป็นพระชาวจีนจาริกเดินทางไปอินเดียเพื่ออัญเชิญพระวินัยกลับมาสู่มาตุภูมิ ได้สร้างตำนานบทใหม่ให้กับพระชาวจีนผู้ที่จะเดินทางจาริกไปยังอินเดียสถาน ด้วยการออกเดินทางในวัยราว 60 ปี และรอดชีวิตกลับมาสู่แผ่นดินเกิดได้อย่างอัศจรรย์ ได้แปลพระวินัย อีกทั้งยังเขียนบันทึกการเดินทางจาริกไปยังอินเดียของตนเอง เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน ซึ่งมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการศึกษาอย่างยิ่ง

24. พระธรรมโมคตะ (釋曇無竭)

25. พระพุทธชีวะ (佛馱什)

26. พระพุทธวรมัน (浮陀跋摩)

27. พระชื่อจื่อเหยียน (釋智嚴)

28. พระชื่อเปายหวิน (釋寶雲)

29. พระคุณวรมัน (求那跋摩)

30. พระสังฆวรมัน (僧伽跋摩)

31. พระธรรมมิตร (曇摩密多)

32. พระชื่อจื่อเหมิง (釋智猛)

33. พระกาลยศ (曇良耶舍) ในชีวประวัติท่านกาลยศ มีชีวประวัติพระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านสังฆทัตตะ (僧伽達多) และชีวประวัติท่านสังฆตราตะ (僧伽羅多哆? ควรจะแก้ไขเป็น僧伽多羅哆)⁶

⁶ คำว่า 僧伽羅多哆 ควรจะแก้ไขเป็น 僧伽多羅哆 หรือ 僧伽多羅 เนื่องจากในคัมภีร์ เกาเจิงจ้วน ได้แปลเป็นภาษาจีนว่า 衆濟 ซึ่งตรงกับคำสันสกฤตว่า สังฆตราตะ ในที่นี้จะเขียนว่า สังฆตราตะ

34. พระคุณภัทร (求那跋陀羅) ในชีวประวัติท่านคุณภัทร มีชีวประวัติพระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านรัตนมติ (阿那摩低)⁷

35. พระคุณวฤทธิ (求那毘地) ในชีวประวัติท่านคุณวฤทธิ มีชีวประวัติพระสมณะท่านอื่นแทรกเสริม ได้แก่ ชิวประวัติท่านสังฆपालะ หรืออาจเรียกว่าสังฆวรมัน (僧伽婆羅)

จากข้อมูลข้างต้น แม้จะกล่าวว่าเป็นหมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร แต่ก็ได้หมายความว่า ความสามารถด้านอื่น ๆ จะไม่มีเลย ดังเช่นพระสมณะคังเชิงฮู่ แม้จะได้รับการจัดอยู่ในหมวดดังกล่าวก็ตาม แต่หากพิจารณาตามชีวประวัติในบันทึกจะเห็นได้ว่า มีทั้งการสร้างวัดในพระพุทธศาสนา การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ การเทศนาอบรม งานแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา ซึ่งอาจมีบางท่านตั้งคำถามว่า พระสมณะคังเชิงฮู่สำคัญเพราะงานแปลหรืองานสร้างวัดสำหรับประเด็นนี้ผู้เขียนพิจารณาว่า หากอ้างอิงตามความเห็นของผู้ประพันธ์คือท่านฮู่เจียว ก็จะเห็นได้ชัดว่า ท่านผู้ประพันธ์จัดให้พระสมณะคังเชิงฮู่อยู่ในหมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับผลงานด้านการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาของพระสมณะคังเชิงฮู่มากกว่าผลงานด้านอื่น ๆ หรือไม่ ดังที่ท่านฮู่เจียวได้กล่าวสรุปดี แสดงเหตุและชี้ให้เห็นความสำคัญในหมวดพระสมณะผู้มีคุณูปการในการแปลพระสูตร และยกให้เป็นหมวดแรกตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หรือแม้แต่ท่านฮู่เจียวซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ถึงท่านจะเป็นพระนักการศึกษามุ่งด้านปริยัติ แต่ก็ทำหน้าที่เป็นพระนักเผยแผ่พระศาสนาควบคู่กันไป โดยพิจารณาจากประวัติของท่านที่มีบันทึกดังนี้

มีความรู้ทั้งในและนอกพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาพระสูตร
และพระวินัยอย่างแตกฉาน... เมื่อถึงฤดูกาลแห่งวสันต์และ
คิมหันต์ ท่านได้ออกเผยแผ่พระสัทธรรม ช่วงสารทฤดูและ

⁷ ในคัมภีร์ เกาเชิงจ้วน แปลคำว่า 阿那摩低 เป็นภาษาจีนว่า 宝意 ซึ่งจะตรงกับคำสันสกฤตว่า รัตนมติ

เหมันต์ ท่านทำงานด้านการประพันธ์ รัตนาคัมภีร์อรรถาธิบาย
พระสูตร [อาทิ] คัมภีร์อรรถาธิบายมหาปริณิรวาณสูตร 10 ผูก
และคัมภีร์อรรถาธิบายพรหมชาลสูตร⁸

ดังนั้นแม้จะกล่าวว่าเป็นหมวดพระสมณะผู้มีความรู้ในการแปล
พระสูตรก็ตาม แต่ท่านอยู่เฉยๆก็ได้ละเลยในการบันทึกเรื่องราวหรือผลงานอื่น ๆ
ตามข้อมูลที่สามารถรวบรวมได้ เพราะนี่เป็นบันทึก “ชีวประวัติ” ของพระสมณะ
ก็ต้องรวบรวมเรื่องราวทั้งชีวิตของพระสมณะรูปนั้น ๆ รวมถึงผลงานของท่าน
เหล่านั้นด้วยเช่นกัน

3. ภาพรวมของพระพุทธศาสนาในยุคสามก๊ก

สามก๊กเป็นชื่อวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์จีนที่บ้านเรารู้จักกันอย่าง
แพร่หลาย หากกล่าวถึงสามก๊ก คนส่วนใหญ่มักจะนึกไปถึงการทำสงคราม ยุทธวิธี
การรบ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงตัวละครที่เป็นเจ้าก๊กคือ โจโฉ เล่าปี่ ชุนกวน คงไม่มีภาพ
ใด ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่ในความคิดคำนึง แต่ในความเป็นจริง ตามหลักฐาน
ที่บันทึกได้พบว่ามิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคสามก๊กปรากฏ
อยู่ในคัมภีร์ เกาเซิงจ้วน

ยุคสามก๊กนั้นเป็นยุคที่มีช่วงเวลาสั้นมาก หากคำนวณเวลาแล้ว นับได้
เพียง 60 ปี โดยเริ่มตั้งแต่ปีที่พระเจ้าโจผี ล้มล้างราชวงศ์ฮั่นตะวันออก แล้ว
ปราบดาภิเษกตนเองเป็นพระเจ้าจักรพรรดิองค์แรกแห่งยุค กั๊ก ตรงกับปีคริสต์ศักราช
220 จนถึงปีแห่งการล่มสลายของง่อก๊กซึ่งเป็นกั๊กสุดท้ายแห่งยุคสามก๊ก โดยกองทัพ

⁸ 學通內外博訓經律... 春夏弘法秋冬著述。撰涅槃義疏十卷及梵網
經疏行世 (พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 เลขที่ 2060 หน้า 471b14-16).

ของพระเจ้าสุมาเอียนแห่งราชวงศ์จิ้นในปีคริสต์ศักราช 280⁹ อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในแง่การแบ่งช่วงประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในจีน ก็ไม่ได้มีการแบ่งแบบแยกขาดกันระหว่างยุคอันตะวันออกและยุคสามก๊ก แต่นับรวมเป็นช่วงต้นในยุคแรกของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในจีน

เป็นที่ทราบกันดีว่า สามก๊ก ประกอบไปด้วยวุยก๊ก ผู้นำคือโจโฉ, จ๊กก๊ก ผู้นำคือ เล่าปี่ และง่อก๊ก ผู้นำคือ ซุนกวน ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่ก็มีกรรรมมือกันบ้างให้เห็นเป็นคราไป ถึงจำนวนรวมของก๊กจะนับได้เพียง 3 ซึ่งเป็นจำนวนตัวเลขที่ไม่มากก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า การไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ยังก๊กทั้ง 3 จะประสบความสำเร็จทั้งหมด ในความเป็นจริงตามบันทึกพบว่า มีเพียง 2 ก๊กเท่านั้น ได้แก่ วุยก๊ก และง่อก๊ก ที่บุคลากรทางพระพุทธศาสนาเดินทางไปเผยแผ่และมีผลงานของการเผยแผ่พระศาสนาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา ส่วนจ๊กก๊กที่เป็นก๊กของเล่าปี่นั้น แทบจะเรียกได้ว่าป็นศูนย์ เนื่องจากไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาปรากฏให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมเลย ถึงแม้จะพบหลักฐานคำว่า “จ๊ก” ปรากฏในบันทึกว่า “คัมภีร์ ศูริ่งคมสมาธิสูตร 2 ผูก จ๊ก ไม่ปรากฏผู้แปล”¹⁰ แต่คำว่า “จ๊ก” ในที่นี้ ก็ไม่ได้ให้ความหมายชัดเจนว่าคืออะไร ดังนั้นในช่วง 60 ปี ของยุคสามก๊กนี้ กระแสธารแห่งพุทธธรรม ได้หลั่งไหลเข้าสู่วุยก๊กที่อยู่ทางตอนเหนือ มีลั่วหยางเป็นเมืองหลวง และง่อก๊กที่อยู่ทางตอนใต้ของแม่น้ำแยงซี มีเจี้ยนเย่ (หนานจิง หรือชื่อเรียกที่คนไทยคุ้นหูคือหนานกิง) เป็นเมืองหลวง ทั้ง 2 ก๊กนี้ ถือเป็นแหล่งชุมนุมปราชญ์บัณฑิตทางพุทธ

⁹ ตามบันทึกประวัติศาสตร์จีน จะนับได้เพียง 45 ปี (ปีคริสต์ศักราชที่ 220-265) โดยเริ่มคำนวณจากปีคริสต์ศักราช 220 เป็นปีที่พระเจ้าโจผีล้มล้างราชวงศ์ฮั่นตะวันออก แล้วปราบดาภิเษกตนเองเป็นพระจักรพรรดิองค์แรกแห่งวุยก๊ก จนถึงปีคริสต์ศักราช 265 เป็นปีที่สุมาเอียนบีให้พระเจ้าโจฮวนสละราชสมบัติ แล้วตั้งตนเป็นปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์จิ้น พระนามว่า พระจักรพรรดิจิ้นอู่

¹⁰ 出三藏記集，舊錄有蜀首楞嚴二卷未詳誰出 (พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 55 หน้า 14a16)

ศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญทางการแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อให้เห็นภาพรวมในการเดินทางของพระพุทธศาสนาสู่ก๊กทั้ง 2 ข้างต้น จะกล่าวโดยสังเขปดังนี้

วูยก๊ก

ก๊กนี้มีอาณาเขตครอบคลุมด้านเหนือและได้แผ่ขยายอาณาจักรไปรอบทิศ โดยทางตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีบันทึกเกี่ยวกับการทำสงครามระหว่างวูยก๊กกับโคกูรยอ (高句麗) ซึ่งเป็นจักรวรรดิเกาหลีโบราณ นอกจากนั้นยังกล่าวถึงราชินีฮิมิโกะ (卑弥呼) แห่งอาณาจักรวะระ (倭国 หรือเรียกว่า ยามาไตหรือยามาไต 邪馬台) ซึ่งในปัจจุบันก็คือประเทศญี่ปุ่น ทรงส่งเครื่องบรรณาการมาถวายแด่พระเจ้าโจฮอง (เฉาฟาง) ในปีเจิ้งจื่อ (正始) ที่ 4 (ราวคริสต์ศักราชที่ 243)¹¹

ทางด้านตะวันตก ประเทศแถบเส้นทางสายไหมก็ได้ส่งเครื่องบรรณาการมาถวายแด่พระเจ้าโจผี (พระเจ้าเฉาพี, พระจักรพรรดิเหวินแห่งเว่ย) ในปีแรกของหวงชู (黃初 คริสต์ศักราชที่ 220) ซึ่งตรงกับปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าโจผี อาทิ ประเทศอัคนี (焉耆 เอียนฉี ภาษาไทยคือ อักคี หรือ อักนี, ในบันทึกของท่านฝ่าเสียนและถังซำจิ้งก็มีบันทึกเกี่ยวกับประเทศนี้ไว้ โดยท่านฝ่าเสียนใช้คำว่า 烏夷 ส่วนพระถังซำจิ้งใช้คำว่า 阿耆尼 ซึ่งเป็นคำถอดเสียงของชื่อประเทศนี้ทั้ง 2 ศัพท์) โชตาน (于闐, มีปรากฏในบันทึกของท่านฝ่าเสียน) (Kamata, 1982, p. 169)

ต่อมาในรัชศกหวงชูปีที่ 3 (คริสต์ศักราชที่ 222) ก็เป็นประเทศชานชาน (鄯善, มีปรากฏในบันทึกของท่านฝ่าเสียน) กุฉะ (龜茲, มีปรากฏในบันทึกของพระถังซำจิ้ง) และโชตาน ได้ส่งเครื่องบรรณาการมาถวาย (Kamata, 1982, p. 169) อีกทั้งยังมีบันทึกว่า วสุเทวะ (波調) จักรพรรดิแห่งราชวงศ์กุชานที่มี

¹¹ 三国志 魏書 少帝紀.

อาณาจักรอยู่ไกลโพ้นถึงอินเดียโบราณ ทรงส่งทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าโจยอย (ซึ่งก็คือพระเจ้าจักรพรรดิหมิงแห่งเว่ย, เฉาโร่) ในปีไท่เหอ (太和) ที่ 3 (คริสต์ศักราช 229)¹² ดังนั้น การมีสัมพันธภาพระหว่างก็ก้วยกับแคว้นอื่นทางอินเดียและเอเชียกลาง ได้นำมาซึ่งการพัฒนาเส้นทางคมนาคมด้านตะวันตก ทำให้การเดินทางเผยแผ่ของพระสมณะจากอินเดียและเอเชียกลางที่เข้ามาในก็ก้วยในสมัยนั้นก็ใช้เส้นทางนี้ อาทิ พระธรรมกาลชาวอินเดีย พระสังฆวรมันชาวชอกเดียน และพระธรรมสัทย์ชาวปาร์เธียน (Kamata, 1982, p. 170)

ง็อก๊ก

ง็อก๊กเป็นศูนย์กลางของดินแดนเจียงหนาน มีเจี้ยนเย่เป็นเมืองหลวงแผ่คลุมลงไปถึงตอนเหนือของทางเวียดนาม เมื่อเปรียบเทียบกับก็ก้วยก๊กและจ๊กก๊กถือเป็นก๊กที่มีสงครามการรบน้อยกว่า 2 ก๊กดังกล่าว ตามบันทึกต่าง ๆ ได้อ้างว่ามีการใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำในการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ โดยสมัยพระเจ้าซุนกวนทรงส่งคังไ่และจูยงออกไปยังดินแดนต่าง ๆ และได้มีการจัดบันทึกเรื่องราวของประเทศต่าง ๆ ที่ได้ยินได้ฟังมา หรือก่อนหน้านั้นในสมัยฮั่นตะวันออกทั้งโรมและอินเดียก็ได้ใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำเพื่อติดต่อกับทางประเทศจีนด้วย (Kamata, 1982, p. 170)¹³

ในการเดินทางมาของพระพุทธศาสนา ก็มีพระสมณะคังเซิงฮู่ที่มาจากเจียวจื่อ (交趾, Jiāozhǐ ใกล้กับกรุงฮานอย เวียดนาม) เดินทางมาถึง ณ เจี้ยนเย่

¹² 三國志 卷三 魏書三 明帝紀第三, 大月氏王波調遣使奉獻, 以調爲親魏大月氏王.

¹³ ส่วนในตำราแปลภาษาไทยที่มีบันทึกเรื่องราวของจูยงและคังไ่ (แต่มีการถอดเสียงต่างกันโดยถอดเสียงว่า คังไ่และชูยง) ได้แก่ หนังสือประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร เล่ม 1 หน้า 42 โดยแปลจากหนังสือ A History of South-East Asia ของ ดี.จี.อี. ฮอลล์ มีคณะทำงานการแปล โดย ศ.(พิเศษ) ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เป็นบรรณาธิการ

ในกรณีพระรูปนี้มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นดังนี้

1. บรรพบุรุษของท่านคังเซิงฮู่เป็นชาวซอกเดียน (Sogdian) ซึ่งมีการค้าอยู่ที่อินเดีย แต่เนื่องจากความจำเป็นของการทำธุรกิจ จึงทำให้บิดาของท่านได้เดินทางมาที่เจียวจื่อ¹⁴ ตรงจุดนี้ก็ไม่ปรากฏข้อมูลว่า ใช้เส้นทางอะไรในการเดินทางจากอินเดียมาถึงเจียวจื่อ ซึ่งเป็นไปได้หรือไม่ว่า อาจเดินทางโดยใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำ

2. ท่านคังเซิงฮู่บรรพชาอุปสมบทที่เจียวจื่อ¹⁵ โดยในปีคริสต์ศักราช 247 ได้เดินทางไปที่เจียนเย่¹⁶ จากข้อมูลการเข้าสู่เพศภาวะแห่งการเป็นบรรพชิตของท่านคังเซิงฮู่แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาได้มีการลงหลักปักฐานมาก่อนแล้วที่เจียวจื่อหรือไม่

ส่วนบุคคลากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาอีกท่านคือ อุบาสกจื่อเซียน (支謙) เดินทางจากลั่วหยางที่อยู่ทางตอนเหนือ หลบความวุ่นวายทางการเมืองลงทางใต้ในช่วงสิ้นสุดของยุคฮั่นตะวันออกรัชสมัยของพระเจ้าเหี้ยนเต้ (พระเจ้าจักรพรรดิฮั่นเซี่ยน) โดยจื่อเซียนได้เข้ามารับราชการอยู่กับพระเจ้าซุนกวน ก่อนหน้าท่านคังเซิงฮู่จะเดินทางมาถึงง่อก๊ก ทำหน้าที่ถวายความรู้แก่เชื้อพระวงศ์ และได้แปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา¹⁷ แต่เนื่องจากไม่ใช่พระสงฆ์และมีหน้าที่ในพระราชสำนัก ดังนั้นอาจเป็นเหตุทำให้ท่านฮู่เจียวมีความเห็นดังที่ปรากฏในคัมภีร์

¹⁴ 康僧會。其先康居人。世居天竺。其父因商賈。移于交趾。(พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 325a13-14).

¹⁵ 二親並終。至孝服畢出家。(พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 325a14-15).

¹⁶ 僧會欲使道振江左興立圖寺。乃杖錫東遊。以吳赤烏十年。(พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 325b4-6). ดูรายละเอียดในบทแปลประกอบด้วย ข้อ 4. การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระคังเซิงฮู่

¹⁷ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 3

เกาเซิงจ้วน ว่า “ในเวลานั้น พระพุทธศาสนาเพิ่งจะเริ่มเข้าสู่แผ่นดินอู๋ (ง่อ๊ก) การเผยแผ่ [พระศาสนา] ยังไม่สมบูรณ์พร้อม”¹⁸ ต้องรอจนกระทั่งพระคังเซิงฮุย เดินทางมาง่อ๊ก เพื่อทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาให้สำเร็จลุล่วง

ดังนั้นหากพิจารณาตามข้อมูลข้างต้น อุบาสกจื่อเซียน (支謙) อาจถือได้ว่าเป็นผู้บุกเบิก แต่ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเข้าปักษ์หลักที่เจียงหนาน อย่างแท้จริงคือ พระคังเซิงฮุย

(อนึ่ง ในคัมภีร์ เกาเซิงจ้วน ไม่ได้กล่าวถึงอุบาสกจื่อเซียนในฐานะเป็น ชีวิตประวัติหลัก เป็นเพียงชีวิตประวัติที่แทรกอยู่ในชีวิตประวัติพระคังเซิงฮุย อาจเป็นเพราะว่าวัตถุประสงค์ของคัมภีร์ เกาเซิงจ้วน เป็นการรวบรวมชีวิตประวัติของ พระสมณะ ลำดับตามยุคสมัย และมีชีวิตประวัติพระและฆราวาสอื่น ๆ แทรกใน ชีวิตประวัติพระสมณะที่เป็นหลักทั้งหลาย)

ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นภาพรวมในการเดินทางของพระพุทธศาสนาสู่อู๋ยก๊ก และง่อ๊ก ส่วนข้อมูลด้านบุคลากรของพระพุทธศาสนาที่อยู่ในสมัยสามก๊กตาม คัมภีร์ เกาเซิงจ้วน สามารถสรุปเป็นตารางข้อมูลได้ดังนี้

¹⁸ 時孫權已制江左。而佛教未行。(พระไตรปิฎกโทโชจินชู เล่มที่ 50 หน้า 325a17-18).

ตารางข้อมูลบุคลากรทางพระพุทธศาสนาสมัยสามก๊กที่ปรากฏในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน

ปีที่เดินทางมาถึง	ก๊ก	ชื่อบุคคล	ผลงาน
คริสต์ศักราช 222	ง่อก๊ก	จื่อเซี่ยน (支謙)	แปลคัมภีร์ วมลเกียรติมนิเรศสูตร มหาปริณิรวาณสูตร คาถาธรรมบทเป็นต้น
คริสต์ศักราช 224	ง่อก๊ก	วิฆนะ (維祇難)	ร่วมกับจู่ลี่เหยียน (竺律炎 หรือ บางแห่งเรียกว่า จู่เจียงเหยียน 竺將炎 เป็นชาวอินเดีย แต่การถอดเสียงจาก ชื่ออินเดียเดิมเป็นภาษาจีน มีการเพี้ยน เสียง ทำให้ไม่สามารถทราบชื่ออินเดีย เดิมได้ จึงเรียกตามคำจีนที่ถอดเสียงมา) และอุบาสกจื่อเซี่ยน แปลคัมภีร์คาถา ธรรมบท
คริสต์ศักราช 247	ง่อก๊ก	คังเซิงฮุย (康僧會)	สร้างวัดและสถูปที่เจี้ยนเย่แปลคัมภีร์ อักษุสัททริกาปรัชญาปารมิตา ลิวตู้จี้จิง (六度集經) เป็นต้น
ช่วงปีคริสต์ศักราช 249-252	วุยก๊ก	ธรรมกาล (曇柯迦羅)	แปลคัมภีร์ พระวินัยของนิกายมหาสังฆิกะ
ช่วงปีคริสต์ศักราช 249-252	วุยก๊ก	สังฆวรมัน (康僧鎧)	แปลคัมภีร์ อัครทัตตปริภุจจา และ อื่น ๆ อีกจำนวน 4 คัมภีร์
ช่วงปีคริสต์ศักราช 254-256	วุยก๊ก	ธรรมสัตย์ (曇帝)	แปลคัมภีร์ พระวินัยของนิกายธรรม คุปตะกะ
ช่วงปีคริสต์ศักราช 256-260	วุยก๊ก	ปัวเหยียน (帛延)	แปลคัมภีร์ สุขาวตวิญหะ (仏說無量 清淨平等覺經) และอื่น ๆ อีกจำนวน 6 คัมภีร์

4. ชีวิตประวัติของพระคังเซิงฮู่ย

บรรพบุรุษของท่านคังเซิงฮู่ยเป็นชาวชอกเตียน ทำการค้าอยู่ที่อินเดีย เนื่องด้วยธุรกิจการค้า บิดาของท่านจึงได้ย้ายไปที่เจียวจื่อ (交趾, Jiāozhǐ กรุงฮานอย เวียดนาม) ไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับวันเดือนปีเกิดของท่านว่าเป็นเมื่อใด ทราบแต่เพียงว่าเมื่อท่านคังเซิงฮู่ยอายุได้ 10 ปี ก็ได้พบความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่คือ ทั้งบิดามารดาได้ละโลกไป หลังจากนั้นท่านได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ศึกษาพระธรรมวินัย จนแตกฉานในพระไตรปิฎก สามารถสรุปสาระสำคัญและรจนาคัมภีร์อรรถาธิบายต่าง ๆ ออกมา นอกจากนั้น ยังรอบรู้ในคัมภีร์ทั้ง 6 ได้แก่ 1. ซื่อจิง (詩經) 2. ชูจิง (書經) 3. หลี่ (禮) 4. เยว่จิง (樂經) 5. อี้จิง (易經) 6. ชุนชิว (春秋)¹⁹ รวมถึงวิชาดาราศาสตร์และคัมภีร์โบราณอื่น ๆ อีกมากมาย แวให้เห็นความโดดเด่นในด้านการศึกษาทั้งในและนอกพระพุทธศาสนา ตั้งปณิธานจะเผยแผ่พระศาสนาในดินแดนเจียงหนาน จึงได้ออกเดินทางมุ่งสู่เจี้ยนเย่²⁰

ท่านคังเซิงฮู่ยพำนักอยู่ที่เจี้ยนเย่ตั้งแต่สมัยของพระเจ้าซุนกวนจนถึงสมัยของพระเจ้าซุนโฮ ซึ่งหากไล่เรียงลำดับและเวลาการครองราชย์จะได้ดังนี้

- 1) ซุนกวน (孫權) ระยะเวลาครองราชย์คือ ช่วงปีคริสต์ศักราช 229-252
- 2) ซุนเหลียง (孫亮) ระยะเวลาครองราชย์คือ ช่วงปีคริสต์ศักราช 252-258
- 3) ซุนฮิว (孫休) ระยะเวลาครองราชย์คือ ช่วงปีคริสต์ศักราช 258-264
- 4) ซุนโฮ (孫皓) ระยะเวลาครองราชย์คือ ช่วงปีคริสต์ศักราช 264-280

ตามบันทึกคัมภีร์ **เกาเซิงจ้วน** กล่าวถึงประวัติของท่านคังเซิงฮู่ยในสมัยพระเจ้าซุนกวนและพระเจ้าซุนโฮเท่านั้น แม้จะไม่ได้บันทึกทุกรายละเอียดก็ตาม แต่ก็ทำให้เห็นและคิดตามได้ว่า พระนักเผยแผ่ท่านนี้ต้องมีความตั้งใจอย่างมาก เพราะไม่ใช่เรื่องง่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคสมัยที่มีแต่

¹⁹ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 4

²⁰ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 5

ความกระหายสงคราม ยิ่งไปกว่านั้นเมืองเจียนเย่ที่ไปเผยแผ่พระศาสนาก็ยังไม่มีวัดในพระพุทธศาสนาปรากฏขึ้น

ท่านคังเซิงอยู่เป็นผู้ที่มีปณิธานแน่วแน่ในการเผยแผ่พระศาสนา ดำรงตนในเพศสมณะปฏิบัติศาสนกิจ ผ่านอุปสรรคนานัปการที่เข้ามาบั่นทอนกำลังใจและบางครั้งก็หมายเอาถึงชีวิต แต่ก็มิได้ท้อถอย โดยทุ่มเททั้งชีวิตสร้างคุณูปการจนกระทั่งในปีคริสต์ศักราช 280 เดือน 9 ได้เกิดอาพาธและมรณภาพลง ณ วัดเจียนชู (建初寺 ทั้งหมดนี้เป็นชีวประวัติของท่านโดยสังเขป

5. บทสรุป

เรื่องราวการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระคังเซิงอยู่ในสมัยพระเจ้าซุนกวนยุคสามก๊ก (อ่านบทแปลที่อยู่ในส่วนสุดท้ายของบทความประกอบ) จบลงด้วยความสำเร็จในการสร้างทั้งวัดและสถูปแห่งแรกของพระพุทธศาสนาขึ้นที่เจียนเย่ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของง่อก๊กในรัชสมัยของพระเจ้าซุนกวน โดยการเอาชีวิตเป็นเดิมพันของท่านคังเซิงอยู่ที่มุ่งมั่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถือเป็นก้าวสำคัญในการปักหลักพระพุทธศาสนาในดินแดนเจียงหนาน ดินแดนอันอุดมสมบูรณ์มากด้วยนักปราชญ์บัณฑิต แม้กระนั้นก็ยังมิอุปสรรคครั้งใหญ่ต่อการเผยแผ่พระพุทธธรรมในกาลต่อมา เมื่อมีการเปลี่ยนผ่านมาถึงรัชสมัยของพระเจ้าซุนโฮ ผู้ซึ่งไม่ได้ให้ความนับถือพระพุทธศาสนาเลย มีความคิดที่จะทำลายล้างและได้ทำการลบหลู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา จนเกิดเหตุการณ์สำคัญที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนในการเข้ามานับถือพระพุทธศาสนาของพระเจ้าซุนโฮที่จะกล่าวในตอนต่อไป

ชีวประวัติพระคังเซ็งฮู่แห่งวัดเจียนชู่ (บทแปล)²¹

ตอน

การอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุของพระคังเซ็งฮู่ในรัชสมัยพระเจ้าซุนกวน

ในเวลานั้น พระพุทธศาสนาเพิ่งจะเริ่มเข้าสู่แผ่นดินอู๋ (ง่อก๊ก) การเผยแผ่ [พระศาสนา] ยังไม่สมบูรณ์พร้อม [ดังนั้น] ท่านคังเซ็งฮู่ (康僧會) จึงมีความปรารถนาที่จะทำให้พระพุทธธรรมเจริญรุ่งเรืองในดินแดนเจียงหนาน โดยมีเป้าหมายจะสร้างวัด [และสถูป เพื่อปักหลักเผยแผ่] ท่านจึงคว่าไม้เท้าซึกขระ²² ออกจาริกไปยังทิศบูรพา จนกระทั่งในปีชื้ออู (赤烏, Chiwū) ที่ 10 (ปีคริสต์ศักราชที่ 247) เมื่อท่านเดินทางมาถึงเจียนเย่ (建業, Jiànyè) ได้สร้างกุฏิ ประดิษฐาน พระพุทธรูป ประพฤติปฏิบัติจริยาวัตรตามมรรคาแห่งพระศาสนา ประชาชนเมืองอู๋ (ชาวเมืองของง่อก๊ก) จึงได้เห็นพระสมณะเป็นครั้งแรก ก็รู้แต่เพียงเท่าที่ตาเห็นในรูปแบบภายนอกเท่านั้น ไม่ได้มีความเข้าใจว่า วิถีปฏิบัติของพระพุทธศาสนา [คืออะไร] ทำให้มีความระวางสงสัยใน [พฤติกรรมของท่านคังเซ็งฮู่ที่ดูมี] ความผิดแปลกประหลาด จนขุนนางได้นำความไปกราบทูลพระเจ้าซุนกวนว่า

“มีคนเถื่อนเข้ามาอยู่ในแคว้น เขาเรียกตัวเองว่า ‘สมณะ’ พฤติกรรมและการแต่งกายไม่สอดคล้องกับจารีตประเพณีเรา [ดังนั้น] ควรเฝ้าสืบติดตามเรื่องนี้” พระเจ้าซุนกวนตรัสว่า

²¹ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 6

²² ไม้เท้าที่ทำให้เกิดเสียง ตัวไม้เท้าทำจากโลหะหรือไม้ หัวไม้เท้าจะมีรูปทรงคล้ายสถูปทรงโอคว่ำ มีที่แขวนห่วงเหล็กสามห่วงบ้าง สี่ห่วงบ้าง เพื่อทำให้เกิดเสียงดัง เป็นหนึ่งในเครื่องใช้ของพระ ดูรายละเอียดที่ Amano (1988, pp. 286-287).

“เมื่อนานมาแล้ว พระจักรพรรดิฮั่นหมิง ได้ฝันถึงเทพเจ้านามว่า “พุทธะ”²³ สมณะรูปนี้อาจปฏิบัติตามสายจารีตสืบต่อจากพุทธะผู้นั้นหรือไม่”

จากนั้น จึงมีรับสั่งให้ท่านคังเซิงฮู่เข้าเฝ้า แล้วตรัสถามว่า “[พุทธะ] มีคุณวิเศษอะไรบ้าง”

ท่านคังเซิงฮู่กราบพูลดังนี้ว่า

“‘พระตถาคต’ (พุทธะ) พระศาสดาของเราได้ปรินิพพานนานแล้ว แต่ไม่ว่าดินแดนแห่งใดก็ตาม หากมีพระบรมสารีริกธาตุ [ของพระศาสดา] ประดิษฐานอยู่ ณ ที่แห่งนั้นจะมีความสว่างไสวเจริญรุ่งเรือง ในอดีตกาลนานมาแล้ว พระเจ้าอโศกได้สร้างสถูป 84,000 องค์ [เพื่อประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ] การสร้างสถูปและวัดเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเผยแผ่พระศาสนาที่สืบทอดกันมา”

[เมื่อได้ฟังดังนั้น] พระเจ้าซุนกวนทรงเห็นว่า ที่กล่าวมา [ทั้งหมด] เป็นการโอ้อวดเกินจริง จึงตรัสกับท่านคังเซิงฮู่ว่า

“หากท่านสามารถนำสรীরธาตุของพุทธะ [มาอยู่ในมือท่านได้ เราจะให้ท่าน] สร้างสถูปเพื่อเก็บรักษาสິงนั้น แต่หากว่าสิ่งที่ท่านพูด ถูกพิสูจน์แล้วว่าเป็นเรื่องโง่เขลาตมเท็จ บ้านเมืองก็จะมิบหลงโทษตามกฎหมายที่บังคับใช้กันเป็นปกติ” ท่านคังเซิงฮู่ [ได้ฟังดังนั้น] จึงขอเวลา 7 วัน [จากนั้นได้เรียกประชุมและ] กล่าวกับศิษย์ทั้งหลายว่า

“พระพุทศศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองหรือล่มสลายขึ้นอยู่กับโอกาสนี้ หากพวกเราไม่เอาชีวิตเป็นเดิมพัน [ในการอัญเชิญพระสารีริกธาตุของพระบรมศาสดา เพื่อ

²³ พระจักรพรรดิฮั่นหมิงเป็นพระราชวงศ์ที่สองของราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ครองราชย์ช่วงคริสต์ศักราช 57-75 (58-75) ดำเนินเรื่องพระสุบินของพระราชวงศ์นี้มีบันทึกในคัมภีร์ต่าง ๆ อาทิ 1) 弘明集 (พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 52 หน้า 4c26-5a8) 2) 出三藏記集 (พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 55 หน้า 42c18-28) 3) 後漢書 4) 後漢紀 5) 魏書 稽老志 6) 真誥 7) 水經注 8) 洛陽伽藍記 9) 冥祥記

ปักหลักพระศาสนาในดินแดนนี้” ต่อแต่นี้ไปก็ไม่มีอะไรต้องทำอีกแล้ว [คงต้องตาย ตกตามกันด้วยโทษทัณฑ์จากบ้านเมือง]”

หลังจากนั้น จึงพร้อมใจกันเข้าห้องปฏิบัติภาวนา ชำระกายวาจาใจให้บริสุทธิ์ นำโถสัมฤทธิ์ [ที่จะอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ] วางบนโต๊ะบูชา ทำการจุดเครื่องหอมสักการะ แล้วจึงสวดอธิษฐานอัญเชิญ [พระบรมสารีริกธาตุ]

จนกระทั่งวันที่ 7 ได้สิ้นสุดลง ปรากฏว่า...

ไม่มีการเสด็จของพระธาตุหรืออานุกาพใด ๆ เกิดขึ้นเลย

จึงขอร้องเป็นครั้งที่ 2 ให้ขยายเวลาไปอีก 7 วัน

...แต่ก็อีกเช่นเคย

ไม่มีผลลัพธ์ใด ๆ เกิดขึ้นเลยเหมือนดังครั้งแรก [เมื่อทราบเช่นนั้น] พระเจ้าขุนกวนตรัส [อย่างเกรี้ยวกราด] ว่า “เรื่องราวนี้เป็นเล่ห์เพทุบาย” มีพระราชประสงค์ให้ลงโทษ แต่ท่านคังเซ็งฮู่ขอร้องอีกครั้งเป็นครั้งที่ 3 ขอยืดเวลาออกไปอีก 7 วัน พระเจ้าขุนกวนทรงให้การรับฟัง อนุโลมให้เป็นกรณีพิเศษ [ในครั้งนั้น] ท่านคังเซ็งฮู่จึงกล่าวกับศิษย์ของท่านว่า

“ขงจื้อ²⁴ เคยกล่าวไว้ว่า ‘หลังจากพระเจ้าโจวเหวินสวรรคตแล้ว อารยธรรม [แห่งราชวงศ์โจว] ก็ฝากฝังไว้ที่เรา (ขงจื้อ) [ให้แบกรับภาระหน้าที่สืบต่อไปเพื่อบ้านเมือง] มิใช่ฤา’²⁵

[เมื่อพระบรมศาสดาปรินิพพานไปแล้ว หลงเหลือไว้เพียงพระธรรมวินัย และพระบรมสารีริกธาตุของท่าน ภาระในการประกาศพระศาสนาสืบไปคือพวก

²⁴ คำว่า 宣尼 เป็นคำเรียกขงจื้อโดยพระเจ้าฮั่นฝิง มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ 漢書 (Hirai, 1993, p. 29)

²⁵ มีปรากฏในคัมภีร์หลุนอี่ว บทที่ 9:5:2 (子罕 第九) เนื้อความต้นฉบับมีดังนี้ 文王既沒，文不在茲乎 คัมภีร์หลุนอี่ว มีฉบับแปลไทย โดย ศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ สามารถดูรายละเอียดคำแปลและการวิเคราะห์คำแปลได้ที่ สุวรรณา สถาอานันท์ (2555, หน้า 252, 396)

เราเหล่าสาวกทั้งหลาย] ทั้ง ๆ ที่อำนาจแห่ง [พระบรมสารีริกธาตุมีกล่าวไว้ใน] พระพุทธรธรรม แต่พวกเราที่ไม่มีคุณวิเศษอันใดที่จะอัญเชิญให้มาปรากฏได้ หากจะต้องตายจากโทษทัณฑ์ในครานี้ ก็ขอสละชีวิต ยอมตายไปกับการอัญเชิญ [พระสารีริกธาตุของพระมุนี] ที่เหลือ 7 วันสุดท้ายนี้ของเรา”

จนกระทั่งถึงวันที่ 7 ในคราวที่ 3 เมื่อดวงอาทิตย์อัสดงตก แต่ก็ยังไม่มีปรากฏการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นเลย ถึงจะเป็นเช่นนั้น ก็ไม่มีผู้ใดประหวั่นพรั่นพรึง [ในโทษตายที่จะมีขึ้นต่อหน้า]

แล้วเวลาก็กว้างเลยเข้าสู่ยาม 5²⁶

ทันใดนั้น...

[ทุกคน] ได้ยินเสียงก้องกังวาน เหมือนวัสดุโลหะไตส์กอย่างกระแทกดังมาจากข้างในโล [สัมฤทธิ์] ท่านคังเชิงอยู่รีบลุกจากที่ เข้าไปพิสูจน์ดูด้วยตนเอง

ในที่สุด... พระบรมสารีริกธาตุ [ได้เสด็จมา] อยู่ [กับพวกท่านคังเชิงอยู่] เป็นผลสำเร็จ

เช้าวันต่อมา ท่านคังเชิงอยู่ [และคณะ] เดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าขุนกวนพร้อมขุนนางที่มาเข้าร่วมประชุม เพื่อจะพิสูจน์ดู [ในขณะนั้น ท่ามกลางผู้คนที่] หลาก พระบรมสารีริกธาตุ] ได้เปล่งรัศมีเป็นเปลวแสง 5 สี ส่องประกายเจิดจ้า อยู่เหนือโล พระเจ้าขุนกวนเสด็จเข้าไปใกล้ และยกโลขึ้นด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เอง จากนั้นทรงเทลงในภาตสัมฤทธิ์ เมื่อพระบรมสารีริกธาตุได้ตกกระทบ ด้วภาต

²⁶ ยาม 5 หมายถึง ช่วงเวลา 3.00-5.00 น. การนับเวลาแบบจีนสมัยโบราณถือว่า ช่วงเวลา 19.00-5.00 น. เป็นยามค่ำ โดยแบ่งออกเป็นห้าช่วงดังนี้ ยามแรก หมายถึง ช่วงเวลา 17.00-21.00 น. ยาม 2 หมายถึง ช่วงเวลา 21.00-23.00 น. ยาม 3 หมายถึง ช่วงเวลา 23.00-1.00 น. ยาม 4 หมายถึง ช่วงเวลา 1.00-3.00 น. ยาม 5 หมายถึง ช่วงเวลา 3.00-5.00 น. (Hirai, 1993, p. 29)

สัมฤทธิ์พลันแตกออกเป็นเสียง ๆ²⁷ พระเจ้าซุนกวนทอดพระเนตรเห็นดังนั้น พระวรกายพลันแข็งที่ด้วยความตกใจ เมื่อได้พระสติจึงตั้งพระวรกายขึ้นและตรัสว่า “เป็นเหตุอัศจรรย์ยิ่งนัก”

ท่านคังเซิงอยู่สืบเข้ามาด้านหน้า แล้วกราบทูลว่า

“พระบรมสารีริกธาตุทรงฤทธานุภาพ ไม่ใช่มีคุณลักษณะแค่เพียงเปล่งรัศมีได้เท่านั้น ยังเป็นสิ่งที่ยากจะทำลาย แม้ไฟบรรลัยกัลป์ที่สามารถเผาได้ทุกอย่าง จนมอดไหม้เป็นจุณ ก็ไม่สามารถเผาไหม้ทำลายได้

หากนำอาวุธที่แข็งแกร่งและทรงพลังดั่งขวี่ราวู ซึ่งมียานุภาพตัดทำลายสรรพสิ่ง ชัดขวางใส่ ก็ไม่สามารถตัดเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยได้”

พระเจ้าซุนกวนจึงรับสั่งให้นำ [พระบรมสารีริกธาตุเหล่า] นี้ ไปทดสอบท่านคังเซิงอยู่ [เห็นดังนั้น] จึงตั้งจิตอธิษฐาน [ต่อพระบรมสารีริกธาตุ] ว่า

“เมฆแห่งธรรมครอบคลุมท้องนภา
ทุกหย่อมหญ้าต่างวอนขอรอดภัยฝน
พุทธธรรมจงปรากฏสำแดงตน
บันดาลดลคุณฤทธิ์พลิกศรัทธา”

จากนั้น [พระเจ้าซุนกวน] ทรงสั่งให้วางพระบรมสารีริกธาตุลงบนพานที่ตั้งอยู่บนแท่นเหล็ก และให้ผู้ทรงพลัง [ใช้ก้อนเหล็กเหวี่ยง] ทูบลงไป ทันใดนั้นทั้งพานและแท่นได้ยุบลงไป แต่ไม่ปรากฏความเสียหายใด ๆ ต่อพระบรมสารีริกธาตุเลย พระเจ้าซุนกวนทรงยินดีปลาบปลื้ม เกิดความศรัทธาเลื่อมใสอย่างมาก จึงรับสั่งให้สร้าง [วัดและ] สถูป [สำหรับประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ] ในทันที

²⁷ 舍利所衝盤即破碎。在ประโยคต้นฉบับนี้ หากเราพิจารณาเกี่ยวกับตำนานหรือเรื่องเล่าที่กล่าวว่าพระบรมสารีริกธาตุสามารถแบ่งพระองค์เพื่อเพิ่มจำนวน จากมุมมองนี้เราอาจจะแปลได้อีกอย่างว่า "เมื่อพระบรมสารีริกธาตุตกกระทบลงบนตัวภาดสัมฤทธิ์ [พระบรมสารีริกธาตุ] พลันแบ่งพระองค์ออกแตกเป็นองค์เล็กองค์น้อย"

นี่เป็นจุดเริ่มต้นการสร้างวัดพุทธ [ในเจียงนย] โดยตั้งชื่อวัดว่า *เจียนชู* (建初寺, Jiànchū Sì แปลตามรูปศัพท์ได้ว่า วัดที่สร้างขึ้นเป็นครั้งแรก หมายถึง วัดพุทธวัดแรกนั่นเอง) เนื่องจากชื่อของวัดแห่งนี้ทำให้เป็นที่รู้จักว่า ดินแดน [นี้อยู่ในร่มเงา] ของพระพุทธศาสนาแล้ว เพราะฉะนั้น [ถือเป็นศุภนิมิตว่า] พระพุทธศาสนากำลังจะแบ่งบานในดินแดนเจียงหนาน²⁸

บรรณานุกรม

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (8 กุมภาพันธ์ 2562). เขื่อนวัดม้าขาว. *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_169100
- ชีว ชูหลุน. (2549). *ถังซำจิ้ง จดหมายเหตุการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของ มหาราชวงศ์ถัง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ผาสุข อินทรารุช. (2543). *พุทธปฏิมาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (ผู้แปล). (2559). *สามก๊กฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อมรินทร์.
- เพ็ชรี สุมิตร. (2545). เส้นทางสายไหม. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 27(2), 467-476. สืบค้นจาก http://www.royin.go.th/wp-content/uploads/royin-ebook/94/FileUpload/94_1309.PDF
- ยง อิงคเวทย์. (2532). *วิวัฒนาการกรีนพีซจีน (ชื่อจริง: ฌู๋ฉี)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (4 กันยายน 2558). จีนยุคบูรณาการรัฐ ร้อยสำนักแปลงภูมิ (3). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้น จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_1670

²⁸ ดูรายละเอียดในภาคผนวกข้อ 7

- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (18 กันยายน 2558 ก). จินยุกบุราณรัฐ ร้อยสำนักเปล่งภูมิ (4). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_1667
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (18 กันยายน 2558 ข). จินยุกบุราณรัฐ ร้อยสำนักเปล่งภูมิ (5). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_1665
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (25 กันยายน 2558). จินยุกบุราณรัฐ ร้อยสำนักเปล่งภูมิ (6). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้น จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_2825
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2 ตุลาคม 2558). จินยุกบุราณรัฐ ร้อยสำนักเปล่งภูมิ (7). *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/column/article_1662
- วัตโพธิ์แมนคุณาราม. (ม.ป.ป.). *พระพุทธศาสนาในจีน*. สืบค้นจาก <http://www.pumenbaoensi.com/main/budhainchina.html>
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2555). *หลุนอิว: ขงจื้อสนทนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- Mizuno, Kogen. (1981). *法句經の研究*. 東京: 春秋社.
- Mizutani, Shinjo. (2006). *大唐西域記I*. 東京: 東洋文庫.
- Nagasawa, Kazutoshi. (2009). *法顯伝*. 東京: 東洋文庫.
- Robert, Shih. (1968). *Biographies des moines éminents (Kao seng tchouan) de Houei-kiao, Traduites et annotées*. Louvain: Institut Orientaliste, Université de Louvain.
- Tsuchiya, Hiroshi. (2011). 当官所蔵漢籍の宋版及び元版の解題 1. *Kitanomaru Kokuritsu Kobunshokanpo 43*, 53-71.
- Tsuchiya, Hiroshi. (2012). 当官所蔵漢籍の宋版及び元版の解題 2. *Kitanomaru Kokuritsu Kobunshokanpo 44*, 65-86.

Yoshikawa, Tadao., and Toru, Funayama. (2009). 高僧伝I. 東京: 岩波文庫

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ในบทความฉบับนี้ ต้องขอขอบคุณ คุณจากรุวรรณ สังข์กรม นักศึกษามหาวิทยาลัยโคมาซาวะที่ช่วยหิบบิยมและถ่ายสำเนาหนังสือเป็นไฟล์ดิจิทัล เนื่องจากบทความบางชิ้นไม่สามารถหาได้ภายในประเทศ และหนังสือวิชาการพุทธของญี่ปุ่นที่ต้องการนำมาอ้างอิงมีราคาสูงมากจนผู้เขียนไม่สามารถซื้อได้ จึงขอขอบคุณ คุณจากรุวรรณ สังข์กรม ที่เห็นคุณค่าในงานวิชาการและยอมสละเวลาเพื่อสนับสนุนเรื่องข้อมูลเอกสารมา ณ ที่นี้ นอกจากนี้ ขอขอบคุณคุณปรัชญา สัพพัญญูวิทย์ ที่ช่วยแนะนำในเรื่องภาษาจีนอีกทั้งช่วยตรวจสอบคำอ่านภาษาจีน คุณประพัฒน์ จำปาไทย ที่ให้คำแนะนำเรื่องภาษาและช่วยตรวจต้นฉบับ และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ผศ.ดร.ประทุม อังกูรโรหิต ผู้มีความเป็นครูบาอาจารย์เต็มเปี่ยมในดวงใจ ท่านได้เมตตาสละเวลาอันมีค่า กรุณาให้คำแนะนำต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจในการปรับแก้ในงานเขียนฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ภาคผนวก

1. 中天竺 เป็นคำเรียกอินเดียโบราณภาคกลาง คำว่า 天竺 เป็นชื่อของประเทศอินเดียในยุคสมัยโบราณ ซึ่งชาวจีนในสมัยนั้นเรียกขาน แต่ประเด็นเกี่ยวกับอาณาเขตของประเทศอินเดียปัจจุบันกับประเทศอินเดียสมัยโบราณนั้นมีความแตกต่างกัน เรื่องชื่อของประเทศอินเดียสมัยโบราณนั้น สันนิษฐานว่า มีการปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในคัมภีร์บันทึกประวัติศาสตร์ 史記 โดยใช้คำว่า 身毒 ซึ่งถอดเสียงมาจากคำว่า ลินรุ ต่อมาคัมภีร์ประวัติศาสตร์ราชวงศ์ฮั่นตะวันออก ไหว้อันชู (後漢書) บันทึกว่า 天竺国 เป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของ 身毒 (天竺国一名身毒) หลังจากนั้น จดหมายเหตุการเดินทางไปทางทิศตะวันตกของมหาราชวงศ์ถัง (大唐西域記) ระบุว่าโดยพระเสวียนจิ้งมีบันทึกว่า ในสมัยก่อนใช้คำว่า 身毒 บ้าง 天竺 บ้าง แต่คิดว่าไม่ถูกต้องนัก จึงถอดเสียงให้ถูกต้องว่า 印度 รายละเอียด

จากบันทึกมีดังนี้

詳夫天竺之稱。異議紛紛。舊云身毒。或曰賢豆。今從正音。宜云印度...印度者。唐言月。月有多名。斯其一稱。
(พระไตรปิฎกโทไซชินชู เล่มที่ 51 หน้า 875b16-875b20)

คำแปลไทย

หากจะกล่าวถึงการเรียกขานคำว่า 天竺 อย่างละเอียดแล้ว มีการเรียกที่แตกต่างกันจนแยกแยะไม่ถูก สมัยโบราณเรียกว่า 身毒 บ้างก็เรียกว่า 賢豆 แต่ปัจจุบันควรจะเรียกแบบถอดเสียงให้ถูกต้องว่า 印度...

คำว่า 印度 ในสมัยถึงหมายถึง พระจันทร์ ซึ่งคำว่าพระจันทร์มีชื่อเรียกมากมาย 印度 นี้ก็เป็นหนึ่งในชื่อเรียกนั้น (ดูรายละเอียดคำแปลไทยเพิ่มเติมที่ ชิว ซูหลุน, 2549, หน้า 72-73)

คำว่า 中天竺 ในภาษาสันสกฤตคือ มัธยมเทศ (มัธยม-เทศ) ภาษาบาลีคือ มัชฌิมชนปท ในจดหมายเหตุของท่านฝ่าเสียนบันทึกว่า คำว่า 中天竺 หมายถึง 中国 ซึ่งอินเดียภาคกลางที่กล่าวถึงนี้ มีขอบเขตแตกต่างตามสมัยและข้อมูลที่บันทึกในแต่ละคัมภีร์ เช่น คัมภีร์ มนุสมฤติ โศลกที่ 2.21 มีบันทึกถึงขอบเขตของ "มัธยมเทศ" (himavadvindhyayor madhyam yat prāg vinaśānād api / pratyag eva prayāgāc ca madhyadeśaḥ prakīrtitaḥ) แต่ข้อมูลดังกล่าวแตกต่างกับข้อมูลของพระฝ่าเสียน (ดูรายละเอียดข้อมูลดังกล่าวได้ที่พระไตรปิฎกโทไซชินชู เล่มที่ 51 หน้า 858a, 859b)

หากกล่าวถึงคำว่า 中国 ในคัมภีร์พุทธที่แปลเป็นภาษาจีนโบราณ ในความหมายแคบมักจะหมายถึง พื้นที่อินเดียโบราณในสมัยพระพุทธเจ้าที่ท่านจาริกเผยแผ่ ในความหมายกว้างจะหมายถึง ประเทศอินเดียโบราณ ส่วนการแบ่งภาคของอินเดียมีทั้งหมดห้าภาคคือ อินเดียตะวันออก อินเดียใต้ อินเดียตะวันตก อินเดียเหนือ และอินเดียกลาง (Yoshikawa & Funayama, 2009, p. 26)

2. ไม่มีข้อมูลปรากฏในคัมภีร์ **เกาเซ็งจ้วน** ว่า ท่านวิฆนะ ท่านจู้ลวีเหยียน ร่วมกับจื่อเซียนแปลคถาธรรมบท เมื่อตรวจสอบค่านำคถาธรรมบทสำนวนนี้ ปรากฏว่า มีข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งผู้แปลและกระบวนการแปล แต่ไม่มีชื่อของผู้ประพันธ์ค่านำคถาธรรมบท ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ เพราะว่าผู้ประพันธ์ท่านนี้ก็ได้ร่วมทำงานแปลคถาธรรมบทด้วยนักวิชาการญี่ปุ่นชื่อ Mizuno เห็นว่าจื่อเซียนเป็นผู้ประพันธ์โดยอ้างจากงานวิจัยของนักวิชาการรุ่นก่อนพร้อมวิเคราะห์เนื้อหาในค่านำคถาธรรมบท อีกทั้งในคัมภีร์ 出三藏記集 ก็มีบันทึกไว้ หากอ้างตามความเห็นของ Mizuno จะสรุปในเบื้องต้นได้ว่า ท่านวิฆนะเดินทางมาประเทศจีนพร้อมคัมภีร์คถาธรรมบทที่กล่าวว่ามีจำนวน 500 คถา จื่อเซียนได้รับมอบสิ่งนี้ และขอร้องให้ท่านจู้ลวีเหยียนร่วมกันแปลคถาธรรมบท ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ Mizuno (1981, 265-260).

3. 時孫權已制江左。而佛教未行。先有優婆塞支謙。字恭明。一名越。本月支人。來遊漢境。初漢桓靈之世有支識。譯出衆經。有支亮字紀明。資學於識。謙又受業於亮。博覽經籍莫不精究。世間伎藝多所綜習。遍學異書通六國語。其為人細長黑瘦。眼多白而睛黃。時人爲之語曰。支郎眼中黃。形軀雖細是智囊。漢獻末亂避地于吳。孫權聞其才慧。召見悅之。拜爲博士。使輔導東宮。與韋曜諸人共盡匡益。但生自外域。故吳志不載。而經多梵文未盡翻譯。已妙善方言。乃收集衆本譯爲漢語。從吳黃武元年至建興中。所出維摩大般泥洹法句瑞應本起等四十九經。曲得聖義。辭旨文雅又依無量壽中本起。製菩提連句梵唄三契。并注了本生死經等。皆行於世。(พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 325a17-b4).

4. คัมภีร์ทั้ง 6 นี้ ถือเป็นปกรณ์สำคัญของลัทธิขงจื้อ ได้แก่

4.1 ซื่อจิง หมายถึง คัมภีร์ที่รวบรวมกวีนิพนธ์จีนสมัยโบราณสมัยราชวงศ์ซาง ราชวงศ์โจวตะวันตกและโจวตะวันออก ในสมัยนั้นเรียกว่า ซื่อ (ยงอิงคเวทย์, 2532, หน้า 36-37) หากอ้างตามคัมภีร์史記 มีบันทึกเรื่องราวของขงจื้อ

กล่าวไว้ว่า ขงจื้อได้ทำการชำระบทกวีจาก 3000 บท จนเหลือ 311 บท ในจำนวนนี้มี 6 บท ที่มีเพียงชื่อของบทกวี ไม่มีคำกวี ดังนั้นหากนับจำนวนที่มีคำกวีอยู่จริง ๆ มีเพียง 305 บท แต่ก็มีความเห็นจากฝ่ายที่มีความกังวลว่า คัมภีร์กวีนิพนธ์นี้อาจไม่ใช่ขงจื้อเรียบเรียงขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ในคัมภีร์หลุนอิว 2:2 (สุวรรณา สถาอานันท์, 2555, หน้า 187) ขงจื้อได้อ้างคัมภีร์กวีนิพนธ์ โดยเรียกว่า ชื่อซันปาย หมายความว่า กวี 300 บท จากข้อมูลที่กล่าวมานี้ อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้เราทราบว่ กวี 300 บทที่อ้างนี้มีปรากฏในสมัยนั้นแล้ว ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (18 กันยายน 2558 ก).

4.2 ขงจิ้ง หมายถึง คัมภีร์ที่บันทึกประวัติศาสตร์จีนโบราณ คำแถลงการณ์ มีชื่อเรียกขานอื่นอีกว่า ช่างซู 尚書 นักวิชาการมีความเห็นต่อการตีความหมายคำว่า ช่าง และการเปลี่ยนไปของชื่อเรียกคัมภีร์ อาทิ ก) คำว่า ช่าง มีความหมายเดียวกับคำว่า 上 ที่ออกเสียงเหมือนกัน แปลว่า บน เบื้องบน โดยตีความว่าเป็นคนรุ่นก่อน หรือว่า นักปราชญ์รุ่นก่อน ข) หมายถึง แต่กาลก่อน ค) เคารพบูชา หมายความว่า คัมภีร์ที่ควรเคารพบูชา ดูรายละเอียดที่ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (18 กันยายน 2558 ก), Tsuchiya (2011, pp. 58-59)

4.3 หลี่ เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและจารีตส่วนใหญ่หากนักวิชาการกล่าวถึง หลี่ ที่นับรวมอยู่ในอู่จิง (คัมภีร์ทั้ง 5) หรือ ลิวจิง (คัมภีร์ทั้ง 6) ในสำนักขงจื้อ จะหมายถึง หลี่จี้ เมื่อไปรวมกับคัมภีร์เกี่ยวกับเรื่อง “หลี่” อีกสองคัมภีร์ ได้แก่ อี้หลี่ และโจวหลี่ จะเรียกว่า “ซานหลี่” หมายความว่า 3 คัมภีร์ที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีและจารีต (Tsuchiya, 2011, p. 65). ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคัมภีร์นี้ได้ที่ วรศักดิ์ มหัทธโนบล (18 กันยายน 2558 ข).

4.4 เยวจิง หมายถึง คัมภีร์ที่รวบรวมคิตตดนตรีสมัยโบราณ แต่ก็ไม่พบคัมภีร์นี้แล้ว บ้างก็กล่าวว่าได้ถูกทำลายไปตั้งแต่ครั้งที่พระเจ้าจักรพรรดิฉินสือทรงสั่งให้เผาตำราของสำนักขงจื้อแล้ว บ้างก็ว่ารวมเข้าไปปะปนอยู่ใน หลี่และชื่อจิง (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 4 กันยายน 2558) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ

คัมภีร์นี้ได้ที่ Tsuchiya (2012, pp. 67-68)

4.5 อี้จิง หมายถึง คัมภีร์ที่ว่าด้วยเรื่องทำนายทายทักโชคชะตา และเรื่องอภิปรายญา มีชื่อเรียกขานอื่นได้แก่ อี้ และ โจวอี้ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคัมภีร์นี้ได้ที่ Tsuchiya (2011), วรศักดิ์ มหัทธโนบล (25 กันยายน 2558) วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2 ตุลาคม 2558)

4.6 ชุนชิว แปลว่า วสันต์-ศารท (ศารท) เป็นบันทึกเหตุการณ์ที่อยู่ในระดับสำคัญซึ่งเกิดขึ้นในรัฐต่าง ๆ รวมทั้งในราชอาณาจักรโจว ตามลำดับเดือนและปี โดยใช้ศักราชของรัฐหลู่ เนื่องจากขงจื้อเคยเป็นข้าราชการรัฐหลู่ แต่ไม่เคยเป็นข้าราชการราชวงศ์โจว คัมภีร์ ชุนชิว ได้เริ่มบันทึกตั้งแต่ปีที่หนึ่งแห่งการครองรัฐของเจ้าหลู่อินกง ตรงกับปีที่ 49 ในรัชกาลของพระราชชาโจวผิง (ยง อิงคเวทย์, 2532, หน้า 36)

5. 康僧會。其先康居人。世居天竺。其父因商賈。移于交趾。會年十餘歲。二親並終。至孝服畢出家。勵行甚峻。爲人弘雅有識量。篤至好學。明解三藏。博覽六經。天文圖緯多所綜涉。辯於樞機頗屬文翰... 僧會欲使道振江左興立圖寺。(พระไตรปิฎกไทโชชินชู เล่มที่ 50 หน้า 325a13-b5).

6. ในตอนแรกนี้ ข้อมูลทั้งหมดมาจากต้นฉบับปฐมภูมิคือ คัมภีร์ เกาเจิงจ้วน ซึ่งจัดอยู่ในหมวดประวัติศาสตร์ของพระไตรปิฎกฉบับไทโชชินชู เล่มที่ 50 เลขที่ 2059 หน้า 325b4-c6 ตัวบทภาษาจีนได้แยกออกไปไว้ที่เชิงอรรถเพื่อให้ผู้อ่านได้อ่านอย่างไม่เสียอรรถรส แม้อาจจะมีความเห็นที่ว่า การแยกตัวบทออกไปจะทำให้ไม่สะดวกในการสอบทานก็ตาม แต่หากพิจารณาตามความเป็นจริง แม้จะนำตัวบทมาไว้โดยไม่แยกออกไป ก็สอบทานไม่สะดวกอยู่ดี ต้องพลิกกลับไปกลับมาในการสอบทานเช่นเดิม หรือหากกล่าวถึงในกรณีทำเป็นหน้าคู่ หมายถึงตัวบทภาษาจีนหนึ่งหน้า แปลไทยหนึ่งหน้า เพื่อสะดวกในการสอบทาน กรณีดังกล่าวนี้ จะต้องมีการประสานงานกันอย่างดีในหลายขั้นตอนของการพิมพ์

ซึ่งต้องมีความละเอียดระหว่างผู้เขียนกับฝ่ายจัดหน้าหนังสือ ไม่เช่นนั้นจะทำให้คลาดเคลื่อนกลายเป็นข้อผิดพลาดที่ทำให้งานแปลชิ้นนั้น ๆ ต้องคุณค่าลง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อ่านได้เข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น จึงขออธิบายเครื่องหมายต่าง ๆ ดังนี้

- [] เป็นเครื่องหมายที่ผู้เขียนเสริมความเข้ามา ไม่มีอยู่ในต้นฉบับ
- () เป็นเครื่องหมายแสดงถึงคำอธิบายความหมาย คำศัพท์เดียวกันแต่ต่างภาษา คำที่ปริวรรต เป็นต้น

7. 時吳地初染大法。風化未全。僧會欲使道振江左興立圖寺。乃杖錫東遊。以吳赤烏十年。初達建鄴營立茅茨設像行道。時吳國以初見沙門。覩形未及其道。疑爲矯異。有司奏曰。有胡人入境。自稱沙門。容服非恒。事應檢察。權曰。昔漢明帝夢神號稱爲佛。彼之所事豈非其遺風耶。即召會詰問。有何靈驗。會曰。如來遷迹忽逾千載。遺骨舍利神曜無方。昔阿育王。起塔乃八萬四千。夫塔寺之興以表遺化也。權以爲誇誕。乃謂會曰。若能得舍利當爲造塔。如其虛妄國有常刑。會請期七日。乃謂其屬曰。法之興廢在此一舉。今不至誠後將何及。乃共潔齋靜室。以銅瓶加凡燒香禮請。七日期畢寂然無應。求申二七亦復如之。權曰。此寔欺誑將欲加罪。會更請三七。權又特聽。會謂法屬曰。宣尼有言曰。文王既沒文不在茲乎。法靈應降而吾等無感。何假王憲。當以誓死爲期耳。三七日暮猶無所見。莫不震懼。既入五更。忽聞瓶中鎗然有聲。會自往視果獲舍利。明旦呈權。舉朝集觀。五色光炎照耀瓶上。權自手執瓶瀉于銅盤。舍利所衝盤即破碎。權大肅然驚起而曰。希有之瑞也。會進而言曰。舍利威神豈直光相而已。乃劫燒之火不能焚。金剛之杵不能碎。權命令試之。會更誓曰。法雲方被蒼生仰澤。願更垂神迹以廣示威靈。乃置舍利於鐵砧上。使力者擊之。於是砧砧俱陷舍利無損。權大

歎服。即爲建塔。以始有佛寺故號建初寺。因名其地爲佛陀里。
由是江左大法遂興。